

Krize církve jako předpoklad husitské revoluce

Eva Doležalová

Doba 14. a počátku 15. stol. byla bohatá na dramatické události. Na český i římský trůn dosedla nová dynastie – Lucemburkové. Evropou se začínaly šířit myšlenky humanismu. České království dotvořené do konceptu zemí Koruny české dosáhlo ve druhé polovině 14. stol. významného teritoriálního rozmachu. Praha byla budována jako císařská rezidence, jako logické centrum Svaté říše římské.

Vedle toho ale evropskou společností stále rezonovaly důsledky hladomoru z let 1315-1318, černé smrti z poloviny 14. stol. i několika dalších, menších vln morové nákazy, které v celkovém součtu přispěly k výraznému úbytku populace. Křesťanská společnost byla také od r. 1378 rozdělena papežským schizmatem, volbou dvou papežů, dvou hlav jedné církve. Lidé – laici i duchovní – spatřovali v těchto událostech špatná znamení poukazující na rozpad společnosti. Obávali se příchodu Antikrista a blížícího se konce věků. V reakci na to pak usilovali o nápravu života svého i zbytku společnosti. Do centra pozornosti kritiky se dostávala zejména církev a její představitelé, jako jedni z nositelů moci.

Krize církve této doby ústící v husitskou revoluci a roky válek byla na počátku ilustrována burcujícími kázáními reformních kazatelů působících zvláště na městské obyvatelstvo kritikou zesvětštělého života duchovních i laiků. Svůj podíl na špatném obrazu církve měly ve druhé pol. 14. stol. také vyhocené vztahy mezi pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna a králem Václavem IV. Významnou roli v radikalizaci společenské situaci sehrál také hlavní představitel českého reformního proudu – Jan Hus, výrazně ovlivněný myšlenkami anglického reformátora Johna Wyclifa.

Úpadek církve byl často spojován s kumulací církevních úřadů v rukou některých duchovních nebo střídnictvím, kdy byl výkonem duchovní služby pověřen zástupce, který však často dostával mizivý plat od původního držitele benefícia. Kritika plynoucí od reformních duchovních i laiků se zaměřovala ale také na všední život farářů i kaplanů, kteří navzdory celibátu udržovali mimomanželské poměry, měli děti nebo se chovali a oblékali v rozporu s církevními nařízeními. Na druhou stranu to byla ale právě církev a její správa, která se snažila všechny tyto rozmanité přestupky podchytit, potrestat a dosáhnout nápravy. Jen díky její pečlivé písemné evidenci jsme dnes schopni rekonstruovat tehdejší události, o nichž doklady ze světské strany chybí.

Triforium katedrály sv. Víta, busta Jana z Jenštejna

Arcibiskup Jan z Jenštejn byl velmi vzdělaným a schopným člověkem, který se ale pro svou komplikovanou povahu dostal do vyhroceného sporu s králem Václavem IV. a jeho lidmi. Spor vyvrcholil zjetím několika arcibiskupových lidí, mučením a smrtí generálního vikáře Jana z Pomuku. Jenštejn tuto kauzu i veškerá další příkoří vepsal do obžalovacího spisu na krále Václava IV. (Foto František Záruba).

Interiér kostela sv. Martina ve zdi v Praze

Kostel sv. Martina ve zdi v Praze byl jedním z prvních míst, kde bylo už r. 1414 vysluhováno laikům pod obojí, tj. chleba i víno. Učinil tak zdejší střídník zastupující nepřítomného faráře Jana z Hradce, který byl tou dobou na cestě ke kostnickému koncilu jako doprovod litomyšlského biskupa Jana Železného a proslul jako odpůrce husitského směru. (Foto František Záruba).

Kostel sv. Havla v Praze

Reformní kazatelé přicházeli i na pozvání panovníka. Tak tomu bylo v případě Konráda Waldhausera působícího po jistou dobu u kostela sv. Havla v Praze, v jedné z nejlukrativnějších pražských čtvrtí vrcholného stře- dověku. Byla to právě jeho kázání, která svou kritikou přitahovala pozornost měšťanů a naopak dráždila členy blízkého konventu dominikánů.